

Politiets sikkerhetstjeneste
Den sentrale enhet

Postboks 4773 Nydalen,
0421 OSLO
post@pst.politiet.no
Tlf.nr.: 23 30 50 00
Faksnr.: 23 30 51 20
Besøksadresse:
Nydalen allé 35, Oslo

Kontaktperson:

Deres ref.:
Vår ref.: 201000859-5
Dato: 11. november 2010

Justisdepartementet
Politiavdelingen

Unntatt offentlighet, jfr. offl. 15 første ledd

REDEGJØRELSE: POLITIETS SIKKERHETSTJENESTES KJENNSKAP TIL SIKKERHETSARBEIDET VED DEN AMERIKANSKE AMBASSADEN I OSLO

Justisdepartementet har anmodet Politiets sikkerhetstjeneste (PST) om å redegjøre for hvorvidt PST har hatt kjennskap til sikkerhetsarbeidet ved Den amerikanske ambassaden i Oslo. Bakgrunnen for anmodningen er TV 2 Nyhetenes påstander om omfanget av ambassadens sikkerhetsarbeid. TV 2 Nyhetene har blant annet påstått at ambassaden har hatt en Surveillance Detection Unit (SDU) i cirka ti år, og antyder at SDU/ambassaden kan ha registrert opplysninger om norske borgere i en database (angivelig SIMAS).

Denne redegjørelsen baserer seg på grundige søk i PSTs arkiv og undersøkelser blant PSTs medarbeidere, og det legges til grunn at redegjørelsen er så uttømmende som mulig. Det påpekes imidlertid at omfanget av informasjon som skal kartlegges til en slik redegjørelse er meget betydelig, og det tas forbehold om at det kan fremkomme ytterligere informasjon fra PST i sakens anledning.

1. PSTs oppgave når det gjelder ambassadesikkerhet i Norge

Norske myndigheter er forpliktet til å ivareta sikkerheten til ambassader og andre utenlandske diplomatiske interesser i Norge, slik andre land er forpliktet til å ivareta sikkerheten til Norges diplomatiske interesser i utlandet. I Norge samarbeider flere instanser om ambassadesikkerhetsarbeidet. PST finner det hensiktsmessig å innlede med å redegjøre for hva som er PSTs ansvar når det gjelder ambassadenes sikkerhet.

PST har ansvar for å forebygge terrorhandlinger og annen politisk motivert vold i Norge, herunder mot ambassadene. PST har også ansvar for å forebygge voldelige handlinger mot myndighetspersoner i Norge. Dette omfatter utenlandske myndighetspersoner og andre lands representanter i Norge, herunder ambassadører. Hvis PST vurderer at en ambassades eller ambassadørs trusselbilde er skjerpet, vil PST utarbeide skriftlige trusselvurderinger. Disse trusselvurderingene inneholder anbefalinger om hvorvidt polititaktiske beskyttelsestiltak (sikkerhetstiltak utført av politiet) bør iverksettes. Anbefalingen om polititaktiske beskyttelsestiltak skjer i samråd med Politidirektoratet. Dersom det anbefales livvaktbeskyttelse for en ambassadør, utføres dette av PST på vegne av Oslo politidistrikt. Dersom det anbefales iverksettelse av andre typer polititaktiske beskyttelsestiltak for en ambassade eller ambassadør, utføres dette av Oslo politidistrikt (lokalt politidistrikt dersom ambassadøren befinner seg utenfor Oslo). PSTs trusselvurderinger for ambassader og ambassadører formidles som regel til Justisdepartementet, Utenriksdepartementet, Politidirektoratet og Oslo politidistrikt.

Oslo politidistrikt er hovedansvarlig for ambassadenes sikkerhet og er ambassadenes daglige kontaktpunkt når det gjelder sikkerhetsspørsmål. Ambassadenes sikkerhetssituasjon drøftes regelmessig mellom Oslo politidistrikt og PST.

Ambassader i Norge har rett til å iverksette egne sikkerhetstiltak på eget ambassadeområde. Dette kan for eksempel være bruk av privat vaktsselskap. Sikkerhetstiltakene må være i overensstemmelse med norsk lov. Ambassadenes virksomhet er regulert av Wien-konvensjonen om diplomatiske relasjoner, og verken Oslo politidistrikt, Politidirektoratet eller PST har myndighet til å føre tilsyn med at ambassader overholder norsk lov på ambassadeområdet.

2. PSTs kontakt med Den amerikanske ambassaden om ambassadesikkerhetsspørsmål

PST har i mange år hatt kontakt med Den amerikanske ambassaden om forhold som gjelder ambassadens og/eller ambassadørens trusselbilde, noe som er naturlig i og med PSTs ansvar for å forebygge trusler mot ambassaden/ambassadøren. PSTs kontakt med ambassaden om ambassadesikkerhetsspørsmål vil i det alt vesentlige skje i forbindelse med to forhold: a) Når ambassaden er bekymret for egen sikkerhet. b) Dersom PST vurderer at ambassadens eller ambassadørens trusselbilde kan være endret. Det er også kontakt mellom ambassaden og PST i forbindelse med at høytstående amerikanske myndighetspersoner besøker Norge.

PSTs kontakt med ambassaden om ambassadesikkerhetsspørsmål skjer ved ambassadens Regional Security Officer (RSO). Ambassadens RSO er sikkerhetsansvarlig for ambassaden og sorterer under det amerikanske utenriksdepartementet. Ettersom Oslo politidistrikt er RSOs kontaktpunkt, vil PSTs kontakt med RSO om trusselbildet som oftest koordineres med Oslo politidistrikt.

Mesteparten av PSTs kontakt med ambassaden skjer etter initiativ fra ambassaden og gjelder deres bekymring for egen sikkerhet. Ambassadens sikkerhetsbekymringer må sees i sammenheng med terrorhandlingene mot de amerikanske ambassadene i Kenya og Tanzania i 1998, terrorhandlingene 11. september 2001 og den generelle terrortrusselen mot amerikanske interesser. Det er imidlertid også vesentlig å merke at amerikanske sikkerhetsmyndigheter

allerede i 2000 mente at ambassaden i Oslo var blant de amerikanske ambassadene med minst tilfredsstillende bygningsmessig sikkerhet sett i forhold deres vurdering av trusselbildet. Siden slutten av 1990-tallet – og især frem til 2007 – har PST mottatt mange henvendelser fra RSO som har hatt utgangspunkt i ambassadens sikkerhetsbetyrninger. Disse henvendelsene kommer i skriftlig form, og sendes som regel både til Oslo politidistrikt og PST. Henvendelsene dreier seg om at ambassaden har gjort observasjoner av personer eller kjøretøy som rekonstruerer rundt ambassaden, og inneholder en anmodning om at det foretas nærmere undersøkelser. Hvis PST finner grunn til å svare ambassaden på henvendelsen, skjer det skriftlig. PSTs svar skal følge de retningslinjer og rutiner som PST er underlagt for utlevering av opplysninger.

3. PSTs kjennskap til sikkerhetsarbeidet ved Den amerikanske ambassaden

På basis av de undersøkelsene PST har gjort i forbindelse med denne redegjørelsen, kan vi ikke se at vi har blitt orientert av Den amerikanske ambassaden eller andre amerikanske myndigheter om ambassadens SDU. PST har følgelig ikke gitt noen formell eller uformell tillatelse eller samtykke til slik virksomhet, noe PST heller ikke ville ha myndighet til å kunne gi.

I forbindelse med undersøkelsene til denne redegjørelsen har PST søkt i arkivet og bedt alle medarbeidere om å opplyse om hva de har hatt kunnskap om i sakens anledning. Undersøkelsene har avdekket at PST i cirka ti år har vært kjent med deler av sikkerhetsarbeidet ved ambassaden. Før det redegjøres nærmere for dette, påpekes følgende: PSTs kjennskap til ambassadens sikkerhetsarbeid har hele tiden vært fragmentert. Denne redegjørelsen omfatter en relativt lang tidsperiode, og gjennom årene har medarbeidere i ulike deler av PST hatt informasjon om ulike deler av ambassadens sikkerhetsarbeid. Denne kunnskapen har ikke blitt systematisk samlet og videreformidlet internt i organisasjonen. Dette begrunner PSTs medarbeidere med at virksomheten ikke har blitt oppfattet å være ulovlig. I brev av medio november 2006 fra PST til Oslo politidistrikt påpekte sjef PST at ambassadens sikkerhetsarbeid har en slik karakter at det er grunn til å undersøke nærmere via Politidirektoratet og Utenriksdepartementet. Dette dokumentet må sees i sammenheng med den diskusjonen som Oslo politidistrikt og PST hadde på denne tiden om sikkerhetsarbeidet ved ambassaden.

4. Tidligere ansatte i PST som skal ha vært tilsatt i den sivile vaktstyrken

Det er kjent at enkelte ansatte i PST har blitt tilsatt av Den amerikanske ambassaden etter at de gikk av med pensjon.

Ansatte hos PST er underlagt livslang taushetsplikt om informasjon som er gradert i henhold til sikkerhetsloven. I tillegg gjelder den særskilte taushetsplikten i politiloven og straffeprosessloven. PST forutsetter at taushetsplikten overholdes. Når et arbeidsforhold hos PST avsluttes, vil den tidligere ansatte ikke lenger ha tilgang til datasystemer, registre eller annen taushetsbelagt informasjon hos PST. PST kan imidlertid ikke utelukke at tidligere ansatte som har blitt tilsatt ved ambassaden, kan ha forsøkt å benytte kontakter i PST for å innhente informasjon.

PST har ingen indikasjoner på at medarbeidere i PST har gitt taushetsbelagt informasjon til ambassadens sivile vaktstyrke, men kan ikke utelukke at dette kan ha skjedd.

5. Dokumentasjon på PSTs kjennskap til omfanget av sikkerhetsarbeidet ved ambassaden

PST har i forbindelse med utarbeidelsen av denne redegjørelsen foretatt grundige undersøkelser i PSTs arkiv. Følgende vurderes å være relevant:

2000:

I desember 2000 mottok POT en rapport fra amerikanske myndigheter der det ble uttrykt bekymring for Den amerikanske ambassadens sikkerhetssituasjon. Det ble vist til at flere amerikanske medier har omtalt USAs ambassade i Oslo som en av de mest utsatte amerikanske ambassadene på verdensbasis. Det ble også kommentert at ambassadens beliggenhet gjør det vanskelig å iverksette bygningmessige sikkerhetstiltak.

Senere samme måned mottok POT et nytt brev fra amerikanske myndigheter angående ambassadens sikkerhetssituasjon. I brevet ble det gjentatt at ambassadebygget vurderes å ha vesentlige sikkerhetmessige utfordringer, og det ble opplyst at det nylig synes å ha pågått rekognoseringsvirksomhet rundt ambassaden. På denne bakgrunn ble POT anmodet om å utarbeide en trusselvurdering for ambassaden.

POTs trusselvurdering ble utarbeidet medio desember 2000. Terrortrusselen mot ambassaden ble vurdert å være betydelig, og det ble konstatert at ambassadebygget har flere sikkerhetsmessige svakheter. Trusselvurderingen omtalte i noen grad også ambassadens eget sikkerhetsarbeid. Det ble påpekt at ambassaden har *"ansatt sikkerhetspersonell for å avpatruljere utenfor ambassaden"* og at dette har ført til ambassaden i større grad rapporterer om mistenkelige hendelser (eksempelvis rekognoseringsvirksomhet mot ambassaden). I trusselvurderingen nevnte POT også at ambassadesikkerhetspersonellet i noen tilfeller delvis hadde undersøkt disse hendelsene nærmere før de ble rapportert til politiet. Trusselvurderingen anmerket at POT hadde påpekt overfor ambassadens sikkerhetsansvarlige at dette var *"en uheldig løsning"*. Trusselvurderingen ble formidlet til Justisdepartementet og Oslo politidistrikt.

2006:

I august 2006 sendte en europeisk sikkerhetstjeneste et brev til samarbeidende europeiske sikkerhetstjenester, herunder PST. I brevet ble det opplyst at landets myndigheter hadde fått en forespørsel fra amerikanske myndigheter om å få iverksette Surveillance Detection Program (SDP) ved den amerikanske ambassaden. I forespørselen fremgikk det at SDP skulle drive observasjonsvirksomhet i området rundt ambassaden. SDP ville rapportere sine observasjoner til amerikanske sikkerhetsmyndigheter, som deretter ville vurdere om lokale myndigheter burde varsles.

I brevet fremkom det at amerikanske myndigheter iverksatte SDP ved ambassaden allerede i 2000, men da uten at myndighetene i vedkommende land ble informert. Myndighetene oppdaget SDPs virksomhet, og det viste seg at SDP hadde gjort observasjoner langt utover ambassadens nære omgivelser. Myndighetene krevde at virksomheten ble stanset og at ambassadesikkerheten ble utført innenfor regulert område. Dette skal ha blitt etterkommet.

I brevet til PST ble det vist til at amerikanske sikkerhetsmyndigheter hadde opplyst at SDP var iverksatt i flere land, og det ble anmodet om informasjon om hvorvidt SDP var iverksatt i andre europeiske land.

Primo november 2006 ble Den amerikanske ambassadens sikkerhetsarbeid diskutert i forbindelse med et fast møte mellom ledergruppen i Oslo politidistrikt og ledergruppen i PST. Ifølge møtereferatet uttalte daværende sjef PST Jørn Holme at *"det ikke kan aksepteres at amerikanerne blir for aktive i forhold til norske borgere."* Videre står det at *"det var enighet om at Oslo politidistrikt og PST bør ha et særskilt møte om dette."* Vi har ingen opplysninger som tyder på at et slikt møte har funnet sted.

Medio november 2006 sendte PST et brev til Oslo politidistrikt angående forespørselen fra vår samarbeidende tjeneste om SDPs tilstedeværelse i europeiske land. I brevet ble det kommentert at PST har hatt indikasjoner på at sikkerhetspersonell ved Den amerikanske ambassaden i Oslo har *"gjennomført observasjonsvirksomhet i ambassadens nærområde."* Det ble også vist til et møte mellom PST og Oslo politidistrikt i oktober 2006, der Oslo politidistrikt skal ha bekreftet at ambassaden har ansatt personer for å drive observasjonsvirksomhet i området rundt ambassaden. Det skal også ha fremkommet at disse personene har kontorlokaler i en nabobygning til ambassaden og at noen av observatørene har bakgrunn fra politiet.

I PSTs brev til Oslo politidistrikt ble det også vist til et rutinemessig møte høsten 2006 mellom Oslo politidistrikt, ambassadens RSO og PST. I dette møtet ga ambassadens RSO uttrykk for at ambassaden har *"et omfattende register over kjøretøy."* I PSTs brev ble det vist til uttalelsen fra ambassadens RSO og påpekt at dette *"etter PSTs vurdering bekrefter at ambassaden gjennomfører systematisk overvåking av personer og kjøretøy, og at denne informasjonen blir lagret."*

2007:

I et fast møte mellom ledergruppen i Oslo politidistrikt og ledergruppen i PST i mars 2007 ble det vist til diskusjonen i ledergruppemøtet primo november 2006. Ifølge møtereferatet kommenterte Oslo politidistrikt at de *"har vært i kontakt med Politidirektoratet og Utenriksdepartementet i sakens anledning. I den grad Oslo politidistrikt avdekker forhold av betydning, søkes dette løst på lavere nivå."*

6. Annen informasjon

Høsten 2006 ble fire personer pågrepet på bakgrunn av mistanke om at de planla å utføre terrorhandlinger mot Den amerikanske ambassaden. I etterkant av dette – og etter brevet fra PST til Oslo politidistrikt av 17. november – hadde Oslo politidistrikt og PST et møte med ambassadens RSO. RSO var misfornøyd med at Oslo politidistrikt og PST ikke hadde informert ambassaden om at noen skulle ha hatt planer om å utføre terrorhandlinger mot ambassaden. RSO var også misfornøyd med at Oslo politidistrikt – på bakgrunn av PSTs trusselvurdering – hadde besluttet å iverksette en ordning der politiet regelmessig skulle avpatuljere ambassaden i bil, i stedet for å etterkomme ambassadens ønske om å ha fast polititilstedeværelse utenfor ambassaden. PST og Oslo politidistrikt ga i møtet klar beskjed til RSO om at det er PST og Oslo politidistrikt som har myndighet og kompetanse til å vurdere hvilke sikkerhetstiltak som bør treffes i Norge.

Liknende diskusjoner mellom amerikanske og norske sikkerhetsmyndigheter har forekommet i forbindelse med at høytstående amerikanske myndighetspersoner har besøkt Norge, eksempelvis da daværende utenriksminister Condoleeza Rice besøkte Norge i april 2007. Amerikanske sikkerhetsmyndigheter stilte store krav til beskyttelsen av Rice og ønsket å være sentrale i gjennomføringen av sikkerhetsopplegget. PST og Oslo politidistrikt måtte understreke overfor amerikanske sikkerhetsmyndigheter hvem som har myndighet og ansvar for sikkerhet i Norge. PST og Oslo politidistrikt forklarte også at norske sikkerhetsmyndigheter har en annen tilnærming til sikkerhetsarbeid enn amerikanske sikkerhetsmyndigheter. Da president Obama besøkte Norge, hadde PST og Oslo politidistrikt en konstruktiv dialog med amerikanske sikkerhetsmyndigheter i forkant av besøket, som ble gjennomført basert på norske sikkerhetsmyndigheters premisser.

7. Oppsummering og vurderinger

PST kan ikke se å ha blitt informert av ambassaden eller andre amerikanske myndigheter om ambassadens SDU. PST kan heller ikke se å ha gitt noen form for godkjenning til SDU eller den type virksomhet som TV 2 Nyhetene påstår at ambassaden skal ha bedrevet.

PST er kjent med at tidligere ansatte i PST har blitt tilsatt hos ambassaden, men legger til grunn at tidligere ansatte ikke formidler sikkerhetsgradert eller øvrig taushetsbelagt informasjon de kjenner fra PST til en tredjepart. Dette legges også til grunn at de når arbeidsforholdet opphører, ikke søker å innhente ny informasjon fra PST eller at ansatte i PST gir slik informasjon.

PST har per i dag ikke retningslinjer for hva slags arbeid PSTs medarbeidere kan begynne med når arbeidsforholdet hos oss er avsluttet.

PST har i redegjørelsen kommentert at flere medarbeidere i PST i noen grad har kjent til at ambassaden skal ha hatt både en uniformert og en sivil vaktstyrke. Ingen har meddelt at de har opplevd den sivile vaktstyrkens virksomhet som ulovlig.

PST vil særlig vise til brev av november 2006 til Oslo politidistrikt. Vurderingen i brevets nest siste avsnitt synes å basere seg på uttalelsen fra RSO i et rutinemessig møte, sammenholdt med den omtalte henvendelsen fra en samarbeidende europeisk sikkerhetstjeneste. Møtet med Oslo politidistrikt i mars 2007 bekrefter at sjef PSTs bekymring ble videreformidlet til Politidirektoratet og Utenriksdepartementet, og at det ble besluttet å avklare eventuelle forhold av betydning på lavere nivå. PST har et godt samarbeid med Den amerikanske ambassaden og også med amerikanske politi-, sikkerhets- og etterretningstjenester. Eventuelle uoverensstemmelser og misforståelser søkes løst og avklart så tidlig som mulig og på korrekt nivå, og i lys av de felles interesser våre land til enhver tid har. PSTs bekymring med hensyn til ambassadens sikkerhetsarbeid ble også søkt avklart på denne måten.

Ambassadens sikkerhetsarbeid må i noen grad sees i lys av kulturelle forskjeller når det gjelder tilnærmingen til sikkerhetsspørsmål. Gjennom de siste ti år har svært mye av PST og Oslo politidistrikts kontakt med ambassaden dreid seg om at ambassaden har ønsket mest mulig polititilstedeværelse utenfor ambassaden, mens PST, Politidirektoratet og Oslo politidistrikt har vurdert det vi mener har vært adekvate og ressursmessig fornuftige tiltak. Ambassaden har ønsket mer sikkerhet, og har derfor ansatt en egen vaktstyrke.

PST har ikke informasjon som kan bekrefte at TV 2 Nyhetenes påstander om omfanget av ambassadens sikkerhetsarbeid er riktige. PST har ikke på noe tidspunkt ment at det har vært grunnlag for å undersøke om USA, som er en av Norges nærmeste allierte og samarbeidspartnere, har drevet ulovlig virksomhet.

Janne Kristiansen
sign.